

MILAN ČÁKY¹ - DENISA KARABOVÁ²

Politika euroskepticizmu Veľkej Británie a jej predpokladané dôsledky pre britskú spoločnosť

Abstrakt

Cieľom predkladanej štúdie je poukázať na hlavné príčiny nárastu britského euroskepticizmu, ktorý je prítomný naprieč celou spoločnosťou i politickým spektrom. Lisabonská zmluva znamenala prenesenie ďalších kompetencií z národných vlád na európske nadnárodné inštitúcie a zaviedla klauzulu, ktorá po prvýkrát umožňuje členským štátom za určitých podmienok vystúpiť z EÚ. Jej ratifikácia bola hlavnou dôvodou rapidného vzrastu skeptických postojov britskej verejnosti voči smerovaniu európskej integrácie, dôsledkom čoho v Británii dlhodobo prebiehajú debaty o vystúpení z EÚ. Priamou reakciou na tento pretrvávajúci stav bol prejav Davida Camerona, v ktorom prisľúbil referendum o zotrvaní krajiny v EÚ. Naším zámerom bude objektívnym pohľadom analyzovať možné politicko-ekonomické dopady prípadného vystúpenia Spojeného kráľovstva z EÚ a možnosti ich budúcich vzájomných vzťahov.

Kľúčové slová: Európska únia, Veľká Británia, euroskepticizmus, Lisabonská zmluva

Abstract

The aim of this study is to emphasize the main causes of increased British Euroscepticism, which is present across both the entire society and the political spectrum. The Lisbon Treaty transferred further competences from the national governments to the European supranational institutions and introduced a clause which, for the first time, allows Member States under certain conditions to leave the European Union. Its ratification was the main reason for the rapid increase in scepticism of British public towards the direction of European integration, resulting in long ongoing debate about Britain leaving the EU. A direct response to this continuing state was David Cameron's speech, which promised a referendum on staying of the country in the EU. Our aim will be to analyze objectively the possible political and economic impacts of the potential exit of the Britain from the EU and the possibilities of their future mutual relations.

Key words: European Union, Great Britain, euroscepticism, Treaty of Lisbon.

1 Doc. PhDr. Milan Čáky, CSc., Katedra politológie a európskych štúdií, Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, Slovenská republika, E-mail: milan.caky@ucm.sk

2 Mgr. Denisa Karabová, Katedra politológie a európskych štúdií, Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, Slovenská republika, E-mail: denisa.karabova@gmail.com

Veľká Británia sa vždy vyznačovala špecifickým vzťahom k európskej integrácii, ktorý sa prejavoval už pri vstupnom negociačnom procese, ale i počas celého obdobia členstva. Podstata daných problémov tkvie v jej dlhoročnom odmietaní prispôbiť sa nadnárodnému princípu, ktorý možno považovať za jednu zo základných zásad, na ktorých je postavená a vybudovaná idea európskej integrácie. Exkluzivita britského členstva je zrejmá na základe mnohých vyjednaných výnimiek krajiny z primárneho práva EÚ a taktiež častými odmietavými stanoviskami Británie voči rozhodujúcim európskym politikám. Mnohí odborníci vidia hlavné dôvody britského postoja najmä v ich slávnej imperiálnej minulosti, špecifickosti vyplývajúcej z ostrovnej polohy a v neposlednom rade v ich úzkom a priateľskom vzťahu s USA. Briti sa nikdy plne nestotožnili so všeobecnou členskou politikou EÚ, a to najmä s jej politickou časťou, nakoľko ekonomickú integráciu priamo presadzovali všetci britskí premiéri. Negatívne postoje k EÚ sa v Británii začali stupňovať najmä v súvislosti s ratifikáciou Lisabonskej zmluvy, ktorá prijala opatrenia posilňujúce politickú integráciu, vzhľadom k čomu je vláda Davida Camerona od počiatku nútená čeliť vzrastajúcemu euroskepticizmu voči smerovaniu EÚ ako takému, a to i v radoch vládnej Konzervatívnej strany. Na základe tejto skutočnosti možno januárový prejav britského premiéra Camerona z roku 2013 nazvať aj ako prelomový, nakoľko bol zo strany európskej verejnosti dlho očakávaný a predurčil následné smerovanie vládnej politiky Británie. Jeho najvýznamnejšou časťou bol premiérov prísľub, že v prípade výhry Konzervatívnej strany v najbližších parlamentných voľbách usporiada najneskôr do roku 2017 referendum o zotrvaní Spojeného kráľovstva v EÚ, ktorému by však predchádzali snahy o vyjednanie nových podmienok vzájomných vzťahov Británie s EÚ.

Cieľom práce je pokus o analýzu faktorov dlhodobo ovplyvňujúcich rast britského euroskepticizmu. Našou ambíciou je preskúmanie názorov významných odborníkov ako aj možností ďalšieho zotrvania Británie v EÚ, a to prostredníctvom komparácie záverov jednotlivých výskumov zaoberajúcich sa teoretickými politicko-ekonomickými dopadmi relatívneho vystúpenia Spojeného kráľovstva z EÚ.

FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE VZRATAJÚCI EUROSKEPTICIZMUS VO VEĽKEJ BRITÁNII

Veľká Británia sa vždy odlišovala od ostatných členských krajín, pričom vykazovala v mnohých oblastiach diferencované postoje, na základe ktorých sa rozchádzala s ostatnými štátmi EÚ. Podľa výskumov je Británia považovaná za všeobecne najeuroskeptickejšiu krajinu Európy. Peter Kellner, riaditeľ výskumnej spoločnosti YouGov uvádza, že z kvantitatívnych dát možno vymedziť tri kategórie ľudí, ktorých postoje budú podľa jeho slov určovať výsledok prípadného referenda o vystúpení z EÚ.

Prvú skupinu tvoria tzv. progresívni internacionalisti, ktorých je podľa dostupných údajov okolo 25% a vykazujú silné presvedčenie, že ich krajina sa uberá dobrým smerom a mala by zohrávať silnú úlohu na medzinárodnej scéne. V tomto kontexte podporujú jej plnohodnotné začlenenie do globálnych inštitúcií (Kellner, 2012). Ich pohľad na Britániu býva zakorenený viac v hodnotách ako v tradíciách, pričom si myslia, že ich krajina je lepším a prospešnejším miestom, akým bola o generáciu dozadu, avšak sú si menej istí jej budúcnosťou. Je možné tvrdiť, že EÚ považujú za úspešný projekt a štruktúra voličov tejto skupiny je nasledovná: 52% Labouristická strana, 14% Liberálni demokrati, 23% Konzervatívna strana. Druhú skupinu tvoria tzv. pragmatickí nacionalisti, ktorí zastupujú približne 23% britských občanov a majú taktiež tradičný pohľad na Britániu, avšak majú tendenciu byť menej skeptickí ohľadom smeru, akým sa krajina uberá (Kellner, 2012). Sú presvedčení o nutnosti Británie spolupracovať s globálnymi inštitúciami, avšak z časti sa názorovo rozdeľujú v otázkach úspešnosti EÚ. Volebné preferencie tejto skupiny je možné rovnomerne rozložiť medzi Konzervatívnu a Labouristickú stranu, podiel Liberálnych demokratov je v súlade s národným priemerom a asi 3% z nich by volilo UKIP. Poslednou skupinou sú podľa Kellnera tzv. znepokojení nacionalisti, ktorí sú zastúpení podielom 42% občanov. Ich pohľad na Britániu je tradičný, avšak vykazujú pesimizmus ohľadne budúcnosti. Majú tendenciu nesúhlasit' zo zahraničnou pomocou Británie a tiež tvrdia, že by sa krajina nemala priveľmi upínať na spoluprácu s medzinárodnými organizáciami ako OSN. Drvivá väčšina danej skupiny si myslí, že EÚ je neúspech. Jej členovia sú voliči Konzervatívcov i Labouristov, a to na približne rovnakej úrovni, 15% z nich podporuje UKIP, pričom len 5% volí Liberálnych demokratov. Zvyšné percentá nezarađených britských občanov sú podľa YouGov ľudia bez pevných názorov, pričom je veľmi pravdepodobné, že by vôbec nešli hlasovať. Vo všeobecnosti je však možno tvrdiť, že presnú povahu a kontext prípadného hlasovania občanov v referende je ťažké predvídať, pretože samotné výsledky prieskumov v oblasti pertraktovanej témy dokazujú vo Veľkej Británii vysokú mieru volatility. Zaujímavým záverom, ku ktorým prišla YouGov je fakt, že Briti sa pri nazeraní na EÚ neriadia ani tak zdôrazňovaním presného znenia zmlúv, podrobnosťami o CAP, či bruselskými smernicami, ale ich názory vo väčšej miere formuje práve spôsob nazerania na postavenie Veľkej Británie v svetovom priestore (Kellner, 2012). Za kľúčový problém pro-európanov je považovaná pravidelne nízka účasť vo voľbách do Európskeho parlamentu, ktorých sa zúčastňuje najmä staršia generácia voličov nad 40 rokov, vykazujúca tendenciu byť viac euroskeptická a voliť UKIP. John FitzGibbon z Christ Church University si myslí, že kľúčovým faktorom rozvoja občianskeho euroskepticizmu bol v Británii vznik euroskeptických strán, ktoré zapríčinili jeho mobilizáciu. Mobilizácia euroskeptických skupín naberala na intenzite najmä od obdobia ratifikácie Maastrichtskej zmluvy a taktiež bol ich dôležitým spojovacím faktorom odpor voči prijatiu jednotnej európskej meny (FitzGibbon, 2013).

Členstvo v EÚ vnímala britská spoločnosť vždy pozitívne, najmä v oblasti spoločného trhu a z neho plynúcich ekonomických výhod, no v spojitosti so sociálnou, či migračnou

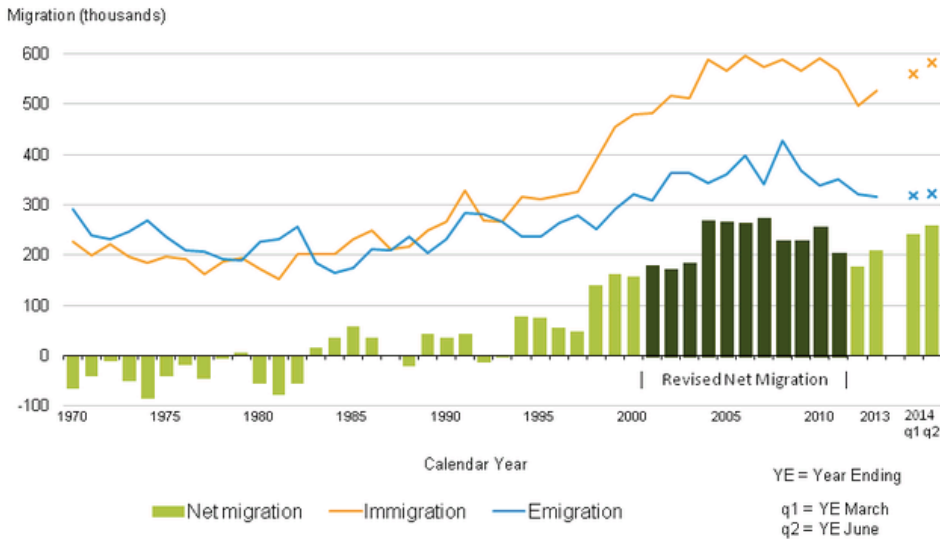
politikou vykazovala v mnohých ohľadoch veľkú nespokojnosť a práve tieto oblasti považujeme za jeden z faktorov dlhodobo ovplyvňujúcich rast euroskepticizmu v Británii. Britský sociálny systém sa do značnej miery líši od zvyšku Európy nakoľko jeho základ pochádza z angloamerického systému, ktorý kladie menší dôraz v oblasti vplyvu štátu na spoločnosť ako kontinentálny systém. Sociálny systém Veľkej Británie je možné charakterizovať ako liberálny, založený na trhovej ekonomike a do istej miery podlieha štátnej regulácii. Británia sa teda v tomto smere uberá odlišným smerom ako jej európski partneri a snaží sa na rozdiel od nich sociálne dávky znižovať, nakoľko príspevky sú relatívne ľahko dostupné a pomerne vysoké. Preto práve európska sociálna legislatíva je dôvodom, prečo prichádza Británia do častých sporov s inštitúciami EÚ. Pôdu pre rast skepticizmu v tomto smere vytvára aj mnoho európskych migrantov žijúcich na území Veľkej Británie, ktorí vo veľkej miere využívajú výhody plynúce zo štedrého britského sociálneho systému. V tejto súvislosti taktiež vzniká konflikt záujmov, pretože kým Veľká Británia sa usiluje o ponechanie sociálnej politiky v agende národných štátov, Francúzsko si praje jej unifikáciu v rámci celej EÚ.

Migrácia je dlhodobo jedným z najviac diskutovaných problémov Británie. Britskí občania prejavujú svoje rozhorčenie s imigračným trendom najmä po roku 2004, kedy pristúpili k EÚ krajiny bývalého východného bloku a táto otázka sa stala často vyzdvihovanou a kontroverznou témou. Voľný pohyb pracovnej sily, jedna zo štyroch základných slobôd spoločného trhu, znamená prílev lacnej pracovnej sily, ktorá automaticky vytvára pre Britov veľkú konkurenciu na domácom pracovnom trhu, a to najmä z toho dôvodu, že imigranti v mnohých ohľadoch dokážu pracovať za nižšie mzdy a dokonca efektívnejšie ako domáce obyvateľstvo. Veľa Britov preto už nevnímajú danú slobodu ako vzájomne prospešnú pre ich krajinu v porovnaní s ostatkom členských štátov EÚ. Vzhľadom k tomu sa preto očakávalo, že problematika migrácie bude stáť v centre referendumnej kampane skupiny usilujúcej o vystúpenie Británie z EÚ. Je paradoxom, že podľa štúdie britského parlamentu bol od roku 1960 do začiatku 1990 počet britských emigrantov často krát vyšší ako percento imigrantov prichádzajúcich do Británie, alebo bol daný pomer v rovnováhe. Problém nastáva až otvorením pracovného trhu pre 10 krajín z tzv. skupiny A8. Počet imigrantov však rapídne vzrástol najmä od 1. januára 2014, kedy skončilo prechodné obdobie a britský pracovný trh sa stal otvoreným aj pre obyvateľov Rumunska a Bulharska. Od roku 1998 zaznamenávala Veľká Británia historické rekordy, kedy počet prisťahovalcov rástol ročne o viac ako 100 000 ľudí (Hawkins, 2014). Podľa najnovších zistení Národného štatistického úradu Veľkej Británie (ONS) predstavovala čistá migrácia³ krajiny posledného roka, datovaného ku koncu júna 2014, hodnotu 260 000. Pre porovnanie s predchádzajúcim datovaným obdobím do júna 2013 bolo toto číslo 182 000. V sledovanom období roku 2014 sa do Británie prisťahovalo až 583 000 imigrantov, čo predstavuje výrazný nárast

3 Tzv. čistá migrácia (net migration) predstavuje rozdiel medzi imigrantmi sťahujúcimi sa do krajiny a medzi emigrantmi sťahujúcimi sa za hranice tejto krajiny. Ak hovoríme o pozitívnej migrácii, tak to znamená, že do krajiny sa viacej ľudí prisťahovalo ako z nej odsťahovalo

v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Z tohto počtu za posledné merané obdobie pochádza 39% z nich z krajín EÚ (Office for National Statistic, 2014). Z hľadiska výskumu celkového stavu dlhodobej medzinárodnej migrácie⁴ je podľa ONS stav v Británii nasledovný (viď Graf 1):

Graf 1

Zdroj: (Long-term International Migration - Office for National Statistics, 2014)

Z daného výskumu ONS je teda najmä za posledné desaťročie vidieť rapidný nárast prisťahovalcov. Jedným z argumentov euroskeptikov je ten, že migranti berú prácu domácomu obyvateľstvu, pričom znižujú ich reálne mzdy (Office for National Statistic, 2014). Je však všeobecne známe, že väčšina prisťahovalcov do Británie pracuje aj napriek ich vysokoškolskému vzdelaniu v odvetviach, ktoré sú pre Britov nezaujímavé ako napr.: priemyselná výroba, či základné služby. Pre domáce obyvateľstvo sa tak vytvára možnosť špecializácie sa na prácu s vyššou pridanou hodnotou. I keď migranti často pracujú v najmenej platených odvetviach, tak ich mzda je mnohokrát oveľa vyššia ako by zarobili doma na vyššom poste. V súvislosti s migráciou vzrástol euroskepticizmus najmä po prílive veľkého množstva imigrantov z Rumunska a Bulharska, ktorí sú všeobecne britskou verejnou mienkou vnímaní ako chudobní Rómovia, obchodujúci

4 Dlhodobý medzinárodný migrant je človek, ktorý sa v krajine pohybuje z dôvodu iného ako je pre neho bežný po dobu aspoň jedného roka, pričom daná krajina sa pre neho stáva miestom trvalého pobytu.

v Británii s ľuďmi a rozširujúci siete organizovanej trestnej činnosti. Je pravda, že Europol do roku 2013 identifikoval až 240 rumunských organizovaných zločinných gagov zaoberajúcimi sa vreckovými krádežami, avšak to bolo v období, kedy platilo prechodné obdobie a pracovný trh nebol pre Rumunov plne otvorený. Sám Europol vyjadril presvedčenie, že zrušenie prechodného obdobia nebude viesť k vyššej miere kriminality, ale práve naopak (Glennie - Pennington, 2013). Podľa oficiálnych štatistík ONS sa v datovanom období do júna 2014 prisťahovalo do Británie 32 000 občanov z Rumunska a Bulharska, čo predstavuje 6% z celkového počtu imigrantov (Office for National Statistic, 2014).

Európske pravidlá o voľnom pohybe osôb za prácou sú založené na liberálnej teórii, ktorá hovorí o obojstrannej výhode pre migrujúcich pracovníkov a tiež štátnu ekonomiku. Znamená to, že imigrant zarobí viac peňazí ako doma a zároveň tým prispieva k rozširovaniu európskej ekonomiky ako celku, vzhľadom k tomu, že sa občania sťahujú do krajiny, kde budú ako pracovná sila viac produktívnejší. Briti si uvedomujú, že sa tým zväčšuje britský národný dôchodok, no ich obavy smerujú najmä k možnému zníženiu ich osobných dôchodkov. Vyšší počet imigrantov v Británii však na druhej strane pre krajinu znamená taktiež viac peňazí do štátnej pokladnice, vyzbieraných vo forme daní, ktoré môžu byť využité na vyššie vládne výdavky, či nižšie daňové zaťaženie. Výskum prevedený Centrom pre Európsku reformu však dokazuje na základe porovnania viacerých štúdií len malý, zanedbateľný dopad na znižovanie platov Britov v súvislosti s emigrantmi zo skupiny A8, dokonca jeden z nich poukazuje na ich zvýšenie. Zo záverov daného výskumu vyplýva, že vysokokvalifikovaní imigranti pracujú v britských spoločnostiach veľmi rýchlim tempom na vývoji a zavádzaní nových informačných technológií, čím vlastne priamo úmerne pomáhajú zvyšovať produktivitu všetkých ostatných zamestnancov. Taktiež miera zamestnanosti prisťahovalcov skupiny A8 je vyššia ako u britských občanov (Springford, 2013).

Domnievame sa, že obavy z prisťahovalectva sú najmä umelo vytvorené médiami, ktoré vo všeobecnosti hýbu verejnou mienkou a do povedomia spoločnosti šíria hlavne informácie o zločinnosti imigrantov a ich zneužívaní britského sociálneho systému. Mnohé ukazovatele však dokazujú zvýšenie HDP Británie, rast kvalifikovanosti pracovníkov všetkých odvetví, pričom sa po roku 2014 podľa vyjadrení miestnej polície neprejavilo ani očakávané rapídne zvýšenie kriminality Rumunov a Bulharov (Elgot, 2014).

Na základe toho, že migrácia je jedným z oporných bodov Cameronovej súčasnej kampane pre nastávajúce voľby, ktoré by sa mali konať v máji 2015, všetci netrpezlivo očakávajú výslednú podobu jeho dlho pripravovanej reformy imigračnej politiky. K tejto téme zaujal stanovisko dňa 28.11.2014 vo West Midlands. Odborníci túto reč vzhľadom na súčasné vyhrotené euroskeptické britské nálady označili za vôbec jednu z najdôležitejších v premiérovej kariére. David Cameron tu opätovne vyzdvihol výhody členstva Británie v EÚ a trval na presvedčení o svojom budúcom úspechu v boji za

prinavrátene kompetencií z Bruselu do rúk britskej vlády a presadenie radikálnych reforiem prospešných pre celú EÚ. Povedal, že izolacionizmus tých, ktorí chcú „zdvihnúť padací most“, a teda výrazným spôsobom obmedziť prísťahovalectvo, je podľa neho opakom patriotizmu, ktorým sa prezentujú. Následne dopĺňa že „*v záujme britskej zamestnanosti, zachovania britského živobytia a príležitostí, musíme spoločne bojovať proti tomuto zavádzajúcemu a nebezpečnému názoru, že náš národ môže vystúpiť zo sveta a všetko sa potom dá samé nejako do poriadku.*“ (Cameron, 2014). V prejave naznačil, že súčasťou predvolebného manifestu konzervatívcov bude snaha dosiahnuť, aby prísťahovalci do 4 rokov od zamestnania sa v riadnom platení daní nemohli žiadať zamestnanecké sociálne výhody. Títo imigranti budú podľa jeho slov vylúčení z možnosti uchádzať sa o nárok na sociálne bývanie, úľavu na daniach, či príspevok na bývanie. Prislúbil tiež zamedzenie možnosti nezamestnaným prísťahovalcom poberať sociálne dávky. Uvedomujúc si výhody plynúce z imigrácie a tiež faktu, že Británia je takou akou je, aj vďaka jej dlhovekej otvorenosti prísťahovalcom, vyjadril premiér potrebu jej regulácie formou kontroly nad rýchlosťou, akou ľudia do krajiny prichádzajú, nakoľko ich vysoký počet nad prípustnú mieru podľa neho zatťažuje i verejné služby. Súčasnú problémy s imigrantmi dal pritom za vinu labouristickej politike predchádzajúcich vlád. Cameronov cieľ je dosiahnuť hodnoty čistej migrácie na úroveň 90. rokov 20. storočia, pričom chce presadiť strop ekonomickej imigrácie na 20 700 imigrantov ročne. Taktiež si praje možnosť deportácie zločincov bez možnosti opätovného vrátenia do Británie a nútený odchod všetkých imigrantov, ktorí nenájdu prácu do 6 mesiacov odo dňa príchodu do krajiny (Cameron, 2014).

V nadväznosti na fakt, že Veľká Británia je najrýchlejšie rastúcou ekonomikou celej EÚ a podľa premiérových slov je tzv. „továrňou na prácu pre Európu“, je podľa nášho názoru doslovne až odkázaná na prílev migrujúcich pracovníkov, a preto sa domnievame, že odstúpením zo spoločného európskeho trhu by bola krajina viacej stratová ako zisková. Taktiež by tým ohrozili voľný pohyb a pobyt približne 1,8 milióna Britov žijúcich v ostatných krajinách EÚ.

Reakcie britských politických predstaviteľov na Cameronove vystúpenie sa rozlišujú. Predseda euroskeptickej UKIP obvinil premiéra zo zavádzania verejnosti ohľadne novej kontroly nad regulovaním imigrácie. Tá je podľa jeho slov nedosiahnuteľná, pokiaľ bude krajina v EÚ. Tento prejav je pre neho len cynickým pokusom zmiestť problémy pred voľbami „pod koberec“. Britský vicepremiér Nick Clegg sa nechal počuť, že niektoré z Cameronových návrhov sú rozumné a reálne uskutočniteľné, avšak nie je o tom presvedčený vo všetkých bodoch. Nefunkčným by bol podľa neho napr. návrh, ktorý by prikazoval všetkým uchádzačom o prácu opustiť Britániu, ak si ju nebudú schopní nájsť do pol roka. Myslí si, že konzervatívci opakujú chyby z minulosti, keď dávajú sľuby nemožné pretaviť do praxe. Pre tieňového premiéra Edda Millibanda nemá Cameron v oblasti prísťahovalectva žiadnu dôveryhodnosť a ľudia podľa neho nebudú veriť jeho sľubom, ak nevie plniť ani tie minulé ako napr. zníženie čistej migrácie, ktorá

sa naopak stále zvyšuje (Reactions to David Cameron immigration's Speech, 2014).

MOŽNÉ POLITICKO-EKONOMICKÉ DÔSLEDKY PRÍPADNÉHO VYSTÚPENIA BRITÁNIE Z EÚ

Súčasná debata o vystúpení Británie z EÚ síce nie je prvou, avšak vyhlíadky sú v porovnaní s referendom 1975 pre euroskeptikov o čosi viacej povzbudivé. Môžeme to konštatovať na základe toho, že tzv. „áno“ kampaň bola pred referendom 1975 oveľa intenzívnejšia a na jej strane stálo mnoho významných osobností verejného života, vrátane médií a podnikateľskej sféry ako v tej aktuálnej. Súčasná „nie“ kampaň je podľa Tima Olivera lepšie organizovaná a financovaná ako kampaň zástancov zotrvania Británie v EÚ (Oliver, 2013). Dôležitou sa tak javí otázka, či sú britská občianska spoločnosť, médiá a podnikatelia dostatočne informovaní o tom, čo by teoretické vystúpenie ich krajiny z EÚ reálne znamenalo. Od Cameronovho prejavu v Bloomerangu vyšlo niekoľko výskumov a štúdií, ktoré sa pokúsili podať podrobnú analýzu a predikciu politicko-ekonomických dôsledkov prípadného vystúpenia Británie z EÚ. Ich závery sa rôznili, pričom ich jasne môžeme zadefinovať do kategórií pro-európania vs. euroskeptici. Obe tieto skupiny najčastejšie hľadajú odpoveď na otázku, či je pre Veľkú Britániu výhodné zostať i naďalej súčasťou jednotného trhu, ktorý bol v minulosti jej najväčšou motiváciou pre vstup do EÚ. Britský trh sa však vždy vyznačoval liberalizmom a preto jedným z argumentov euroskeptikov sú práve bruselské regulácie spoločného európskeho trhu, ktoré považujú za prekážku ďalšieho hospodárskeho rozvoja Británie. EÚ pokladajú mnohí zástancovia vystúpenia za bariéru v možnosti rozvíjať s tretími perspektívne sa ekonomicky rozvíjajúcimi krajinami bilaterálne dohody o voľnom obchode. Nazdávajú sa, že vzhľadom na britský liberalizmus, najmä v oblasti služieb a tiež neexistencia poľnohospodárskeho protekcionizmu by Británia dokázala vyjednať lepšie obchodné zmluvy ako sú tie súčasné v rámci EÚ. Štúdia think-tanku Centre for European Reform, ktorý k analýze tejto veci prizval aj popredných ekonómov, komentátorov, podnikateľov a odborníkov z EÚ sa vo svojich záveroch domnieva, že vyjednávanie nových zmlúv by bolo pre Britániu časovo i administratívne veľmi náročné. Tvrdí, že v prípade odchodu z EÚ nebude dediť dvojstranné obchodné dohody, na ktorých základe britská ekonomika stojí, pričom dojednanie nových dohôd bude pre krajinu v mnohých ohľadoch nevýhodné, nakoľko práve veľký jednotný trh zahŕňajúci viac ako štvrtinu svetovej populácie je tým, čo robí EÚ zaujímavou a lákavou pre obchodných partnerov. EÚ je vzhľadom k tomu pri obchodných rokovaniach v oveľa silnejšej vyjednávacej pozícii (Springford; Tilford; Whyte, 2014). EÚ počas svojej existencie otvorila v rámci regionálnych dohôd, či združení obchod s veľkým množstvom iných trhov, z ktorých samotná Británia ťaží. V poslednom období ide najmä o Južnú Kóreu, Mexiko, Čile, či Južnú Afriku. Euroskeptici si síce myslia, že plne suverénna Británia dokáže pre seba vyjednať výhodnejšie zmluvy a tým, že nebude viazaná jednotnými tarifami na dovozný tovar

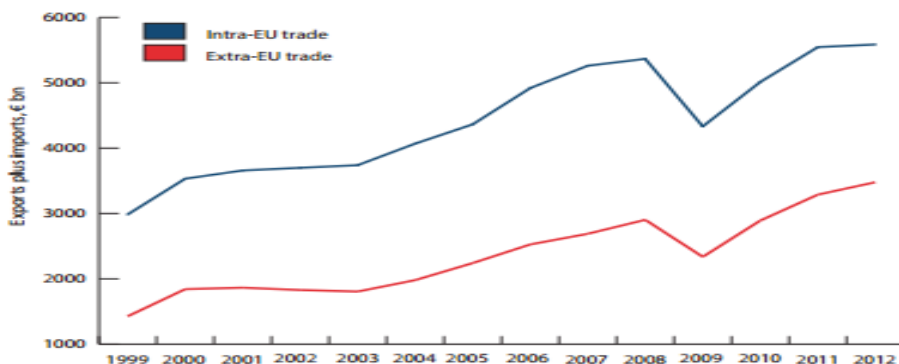
sa zvýšia jej výnosy, avšak Nicholas Bowen, popredný ekonóm Londýnskej univerzity zaoberajúci sa medzinárodným obchodom, tvrdí, že zástancovia tzv. britského „Brexitu“ si neuvedomujú do akej miery je v dnešnom globalizovanom svete medzinárodný obchod závislý na komplexnom súbore regionálnych a globálnych opatrení. Síce anti-európska Brugges Group⁵ argumentuje, že európska regulácia stojí Britániu až 28 miliárd libier ročne, tak pravdivosť týchto tvrdení je podľa Bowena len veľmi ťažko preukázateľná, nakoľko mnohé takéto výskumy pracujú iba s odhadovanými nákladmi navrhovaných predpisov. Je presvedčený o tom, že Británia vystupujúca na medzinárodnej scéne v rámci EÚ môže vyvinúť oveľa väčšiu silu na čoraz silnejšom konkurenčnom rámci svetového obchodu (Bowen, 2013). Výskum The Center for European Reform tvrdí, že aj napriek faktu, že niektoré európske pravidlá skutočne predstavujú pre mnohé britské firmy vyššie náklady ako výnosy, tak vo všeobecnosti možno tvrdiť, že regulácie EÚ nebránia Británii byť jednou z najmenej regulovaných ekonomík v rámci OECD. Štúdie OECD dokazujú, že prijatie spoločných minimálnych noriem na úrovni EÚ stále umožňuje relatívne široký priestor pre regulácie trhu na národnej úrovni. Výskumníci CER si myslia, že v súčasnej dobe sú kolektívne akcie štátov schopné dosiahnuť lepších výsledkov než krajiny konajúce samostatne (Springford; Tilford; Whyte, 2014).

Argumentom euroskeptikov v oblasti schvaľovania európskej regulatívnej legislatívy je tiež zrušenie práva veta v takmer všetkých podstatných hospodárskych otázkach, nakoľko pri rozhodovaní kvalifikovanou väčšinou v Rade EÚ prislúcha Británii len 8% spomedzi všetkých hlasov. Vzhľadom k tomu, že pri mnohých nimi presadzovaných témach sa cítia izolovaní, bez možnosti nadviazať s nejakým partnerom spojenectvo, považujú svoj dosah na prijímanie kľúčových rozhodnutí za takmer nulový. V tejto súvislosti stojí na opačnej strane názor, že ak Británia vystúpi z EÚ, tak jej obchod bude stále závislý na obchode s Úniou, avšak s tým rozdielom, že nebude mať už ďalej žiadny dosah na akékoľvek ovplyvnenie novoprijatých regulácií, ktorým bude musieť aj napriek tomu veľké množstvo britského tovaru naďalej podliehať. Ekonomovia si navyše myslia, že aj napriek vystúpeniu z EÚ by si Veľká Británia aj naďalej ponechala najmä množstvo európskych environmentálnych a sociálnych štandardov (Lea; Binley, 2012). V očiach britských euroskeptikov sa mimoeurópske trhy stávajú čoraz viac zaujímavejšími a perspektívnejšími ako jednotný európsky, a to najmä z hľadiska vyhliadok dlhodobého rastu HDP krajín ako Čína (10% ročný rast), či India (9% ročný rast). Argumentujú pomaly rastúcou ekonomikou EÚ, avšak podľa názorov popredných ekonómov nie je regionálny obchod v rámci EÚ ani zďaleka vyčerpaný, pretože zaznamenal rast 5,4% (Springford; Tilford; Whyte, 2014). Zástancovia vystúpenia sa vo svojich tvrdeniach o hospodársky upadajúcej Európe opierajú taktiež o štatistiky, podľa

5 Brugges Group je nezávislý think-tank, ktorý vznikol v roku 1989 ako reakcia na slávny prejav vtedajšej premiérky M. Thatcherovej v Bruggách s cieľom podporiť myšlienku menej centralizovanej Európy, než aká sa formuje v Bruseli. Skupina má nezanedbateľný vplyv na verejnú mienku britskej spoločnosti a udržuje aktívne vzťahy s euroskepticky naladenými poslancami Británie, či občanmi iných európskych krajín

ktorých Európania starnú a klesá pracujúca populácia. Ekonomovia Ruth Lea a Brian Binley vo svojej štúdií uvádzajú, že podľa OSN v období 2010-2050 klesne pracujúca populácia o 25% v Nemecku, o 21% v Taliansku a o 14 % v Španielsku. Naopak v Indii sa má v rovnakom čase zvýšiť až o 45%, v USA o 16% (Lea; Binley, 2012).

Graf 2

Zdroj: Springford; Tilford; Whyte; 2014

Aj napriek tomuto trendu v britskom obchodovaní je EÚ považovaná v mnohých ohľadoch za medzinárodného obchodného hráča, ktorý udáva základný smer vývoja globálne uznávaných regulačných štandardov. Preto príťažlivosť britského trhu pre zahraničných partnerov spočíva podľa Petra Sutherlanda, do veľkej miery paradoxne práve od dodržiavania európskych noriem a štandardov pri obchodovaní s nimi, a to bez ohľadu na to, či je alebo nie je členom EÚ (Sutherland, 2013). Zvlášť veľmi nevýhodné by pre Britániu bolo, ak by bola uzavretá transatlantická dohoda o voľnom obchode (TTIP) medzi EÚ a USA, na ktorej uzatvorenie dlhodobo apeluje práve Veľká Británia. Išlo by o vytvorenie spoločnej zóny voľného obchodu medzi jednotnými trhmi oboch zmluvných strán, pričom podrobné znenie prebiehajúcich rokovaní je zatiaľ utajované. Faktom však zostáva, že by išlo o značnú liberalizáciu a posilnenie spoločného európskeho trhu formou odbúrania obchodných bariér a byrokracie, čo možno považovať za najhlavnejší záujem Veľkej Británie tiež v rámci EÚ. Podľa Nicholasa Bowena by na zákalde TTIP vzrástol export Británie o 1,3% (Bowen, 2013).

Veľmi významným argumentom oboch skupín, v ktorom neexistuje zhoda, je dopad možného „Brexitu“ na finančné centrum City of London a taktiež na celkový prílev zahraničných investícií do krajiny. Osud londýnskeho finančného centra by mal byť pri rozhodovaní o zotrvaní v EÚ jedným z najdôležitejších faktorov, a to vzhľadom k tomu, že je považované za hlavné finančné centrum celej Únie. Zástancovia EÚ si myslia, že prípadný odchod Británie z EÚ by výrazne oslabil pozíciu City ako medzinárodného finančného centra, ktoré by sa stalo menej otvoreným pre zvyšok sveta a taktiež by

stratilo značnú časť svojej konkurencieschopnosti. Euroskeptici sú zase toho názoru, že vzhľadom k veľkému obchodnému prebytku Veľkej Británie v oblasti finančných a s nimi súvisiacich služieb, má vo vzťahu k zvyšku EÚ silnú komparatívnu výhodu. City of London bude podľa ich domnienky aj naďalej investičným lákadlom, a to hlavne kvôli jeho výhodnej časovej zóne, likvidným kapitálovým trhom, či jazykovým a historickým obchodným väzbám. Zastávajú názor, že finančné regulácie Bruselu, ktoré zintenzívnili po vypuknutí finančnej krízy v roku 2008 oslabujú pozíciu City of London, a preto dopad takejto kontroly nad národnými finančnými službami vnímajú ako zhubný pre domáci finančný priemysel (Clements, 2014). Traja poprední britskí experti z oblasti bankového sektora však vo svojej štúdiu tvrdia, že práve vytvorenie integrovaného rámca EÚ v oblasti finančných služieb so sebou prináša vysoko pozitívny účinok, pretože bez takéhoto spoločného právneho rámca a súboru právnych slobôd by bol oveľa menší záujem o investovanie v tomto pre Britániu tak významnom sektore. Bolo by podľa nich pre krajinu veľkým rizikom opustiť EÚ bez istoty budúceho stavu, ktorý možno považovať za nevyskúšanú, neznámu a jasne nepredvídateľnú alternatívu (Cooke; Gieve; Green, 2013).

„Brexit“ by však mohol ohroziť i investície v iných sektoroch, a to najmä v priemysle, nakoľko služby sú menej obchodovateľné ako vyrobený tovar. Taktiež je málo pravdepodobné, že podniky zo sektora služieb opustia krajinu vzhľadom k tomu, že sa opierajú o vysoko kvalifikovaných zamestnancov, ktorých výmena by bola po všetkých smeroch nákladná. Ohrozeným a stratovým by sa stal najmä automobilový a potravinársky priemysel, pričom najväčší investori ako Jaguar, či Lange Rover už avizovali, že by odchod Británie z EÚ mal výrazný dosah na zníženie jej atraktivity ako výrobnéj základne (Springford; Tilford; Whyte, 2014). Ben Clements z The Institute of Economic Affairs sa naopak domnieva, že vystúpenie z EÚ neodradí nadnárodné podniky a korporácie od investícií v Británii, nakoľko je krajina veľmi dobre situovaná a vďaka tomu dokáže prilákať ešte väčší podiel investícií ako má dnes. Do pozornosti uvádza príklad Nórska a Švajčiarska, ktoré podľa neho slúžia ako dôkaz k popretiu argumentu o škodlivých dôsledkoch odchodu Británie z európskych štruktúr (Clements, 2014). David Charter vo svojej publikácii uvádza, že záujem zahraničných firiem o investovanie v Británii spočíva tiež v jej flexibilných podmienkach pre zamestnávanie a nižšom daňovom zaťažení pre podnikateľov, čo by mohlo predstavovať lukratívne prostredie pre investorov aj po prípadnom „Brexite“ (Charter, 2012). Na druhej strane je veľkým lákadlom pre investorov Európskou úniou financovaný rámec projektov a investícií, ktoré smerujú najmä do chudobnejších regiónov Spojeného kráľovstva. Preto zrušenie dotácií z prostriedkov Európskej regionálnej politiky je ďalšou teoretickou komplikáciou, ktorá môže britskej vláde vzniknúť, ak sa rozhodne z EÚ odísť. Z výskumov vyplýva, že najmä severozápadná oblasť Británie v posledných desaťročiach vďaka týmto príspevkom výrazne hospodársky profitovala, pričom v rámci regionálneho programu na obdobie 2014-2020 bola pre Spojené kráľovstvo vyčlenená ešte väčšia suma ako v minulosti. Budúca prosperita týchto regiónov by preto

mohla utrpieť vážne problémy, a to najmä vzhľadom na fakt, že regionálne rozdiely sa v Británii čoraz viac zväčšujú (Lloyd, 2013). Týka sa to hlavne regiónov Severného Írska, Škótska, či Walesu, pričom je pravdepodobné, že potenciálny „Brexit“ by zvýšil tlak týchto regiónov na národnú vládu, ktorá by tak bola nútená uvoľniť pre ne množstvo peňazí zo štátneho rozpočtu. V nasledujúcej tabuľke 1 môžeme vidieť príspevok z CAP⁶ a štrukturálnych fondov pre Veľkú Britániu na obdobie 2014-2020.

Tabuľka 1

	Anglicko	Severné Írsko	Škótsko	Wales
Celkové výdavky CAP	£2,184 m	£317 m	£614 m	£353 m
Výdavky CAP na obyvateľa	£31	£145	£96	£96
Celkové výdavky štrukt. fondov	£735 m	£54 m	£95 m	£255 m
Výdavky štrukt. fondov na obyv.	£13	£30	£18	£83

Zdroj: Alan Matthews, 'CAP Reform 2014-20: EU Agreement and Implementation in the UK and in Ireland', House of Commons Library, 2013

Zaujímavá situácia by mohla po britskom vystúpení z EÚ nastať v oblasti zahraničnej politiky. Je všeobecne známe, že Británia sa dlhodobo snaží v tomto smere presadzovať suverénnu kompetenciu, nakoľko v danej oblasti vykazuje v porovnaní s inými krajinami EÚ podstatnejšiu silu. Avšak ako aj sami najvyšší politickí predstavitelia Spojeného kráľovstva priznávajú, „Brexit“ by jednoznačne oslabil britský medzinárodno-politický vplyv v mnohých oblastiach, v ktorých presadzujú spoločný postup s krajinami EÚ.

Jedným z najvýznamnejších argumentov euroskeptikov za vystúpenie z EÚ je oslobodenie Británie od rozpočtového príspevku do EÚ, ktorý sa mnohým zdá neúmerne vysoký. Pre obdobie 2014-2020 má predstavovať ich ročný príspevok 0,5% HDP. Skutočnosť však nie je taká jednoduchá, pretože ak by sa Spojené kráľovstvo rozhodlo odísť z EÚ a chcelo by s ňou aj naďalej zachovať obchodné vzťahy, muselo by naďalej platiť pomerne vysoký príspevok na udržateľný rozvoj, ktorý zahŕňa regionálne, štrukturálne a výskumné fondy a tiež poplatok za sprístupnenie spoločného európskeho trhu. Jeho výška by už závisela od podoby dojednaných vzájomných obchodných vzťahov. Britskí euroskeptici sú presvedčení, že by ich krajina dokázala vyjednať

6 *Common Agricultural Policy*- Spoločná poľnohospodárska politika krajín EÚ, ktorá vznikla v roku 1962

dostatočne výhodné podmienky, vzhľadom na veľmi vysoký obchodný prebytok EÚ v hodnote £ 32.7 mld., závislý na exporte do Británie (Lea; Binley, 2012). Preto sa domnievajú, že EÚ ako celok, ani jednotlivé členské štáty nebudú presadzovať zákerné a protekcionistické prekážky spoločnému obchodu.

Viacero odborníkov sa zhoduje na niekoľkých možných modeloch usporiadania hospodárskych vzťahov Británie s EÚ po ich prípadnom vystúpení. Najpreferovanejším zo všetkých je tzv. „švajčiarsky model“. Ten sa zakladá na viac ako 120 sektorových bilaterálnych zmluvách medzi oboma stranami, pričom nie sú priamou súčasťou jednotného trhu, ale naopak sú súčasťou Schengenu. Je však dôležité poznamenať, že Švajčiarsko nemá s EÚ až na jednu výnimku z roku 1989 žiadnu dohodu o finančných službách, čo by pre Britániu mohlo predstavovať problém. Rovnako problematrická sa v tomto prípade javí aj skutočnosť, že Švajčiarsko nadobudlo súčasné hospodárske vzťahy s EÚ až po takmer 10 ročnom vyjednávaní, a preto je možné sa domnievať, že z krátkodobého horizontu by Spojené kráľovstvo nebolo schopné dosiahnuť podobne výhodných zmlúv. Tento vzťah sa ukazuje pre Britániu ako prijateľný hlavne z toho dôvodu, že by mohla rozhodnúť o oblastiach spoločného liberálnejšieho obchodu a na druhej strane o tých, kde si ponechá možnosť zaviesť clo. Ďalšou výhodou je, že by zaplatila do rozpočtu EÚ sumu, ktorej hodnota by predstavovala zníženie súčasného britského príspevku o približne 55%. Dané dohody je v prípade potreby pritom možné kedykoľvek zrušiť. Druhou možnosťou by mohol byť tzv. „nórsky model“, ktorý je však považovaný za všeobecne menej výhodný, pretože by znížil súčasný rozpočtový príspevok Británie iba o 9% (Springford, Tilford, Whyte, 2014). Ich vzájomný vzťah sa zakladá na tom, že Nórsko je členom jednotného trhu, čo znamená, že musí participovať v značnej miere na zosúladení svojho právneho systému s *acquis communautaire EÚ*. *Británia by však pri takomto vzťahu podobne ako Nórsko mala dosah na prijímané regulácie spoločného trhu iba formou konzultácií. Je veľmi pravdepodobné, že ostať súčasťou jednotného európskeho trhu je možnosťou, ktorú by preferovali najmä všetky britské firmy a podnikatelia. Nórsko i Švajčiarsko sú členom Združenia voľného obchodu (EZVO), ktoré v minulosti spoluzakladala i Veľká Británia a dá sa očakávať, že v prípade jej vystúpenia z EÚ by mala záujem doňho opätovne vstúpiť. Prípadné znovunadobudnutie členstva, by však mohlo byť zložitým procesom, ktorý môže byť teoreticky ľahko zablokovaný vetom niektorého z členov. Ďalšou možnosťou je úplne opustiť štruktúru EÚ a obchodovať s ňou iba pod záštitou WTO, prostredníctvom jej pravidiel, a to bez uzavretia dohody o voľnom obchode, či rôznych dvojstranných dohôd. Peter Kendall, prezident britskej National Farmers' Union si myslí, že táto voľba by pre domácich farmárov priniesla veľké riziko, ktoré by predstavovala kombinácia nižších výkupných cien, straty hlavného vývozného trhu a žiadnej alebo malej ochrany pred dovozom zahraničných produktov, vyrábaných podľa nižších štandardov ako sú tie britské (Kendall, 2013).*

Jednou z možností po prípadnom vystúpení Británie z EÚ je zamerať sa

z ekonomického i politického hľadiska na krajiny Commonwealthu, ktoré dlhodobo vykazujú rastúci ekonomický potenciál. Zástancovia tejto formy spolupráce poukazujú na existenciu viacerých zaujímavých prvkov, ktoré sú pre obchod významnými - ich spoločná história, jazyk a dlhodobé obchodné vzťahy. Jeho členmi sú krajiny z 5 kontinentov s rýchlo sa rozvíjajúcimi ekonomikami, ktorých populácia predstavuje až 2 miliardy ľudí, pričom ich podiel na svetovom HDP je 15%. Tieto krajiny majú tiež priaznivé demografické vyhliadky a sú vlastníkami bohatých ložísk kľúčových prírodných zdrojov (Lea, Binley, 2012). Nevýhodou by pri Commonwealthu mohli byť nedostačujúce rozvojové fondy, či časté problémy niektorých krajín s dodržiavaním ľudských práv.

V zásade existujú tri možné dôvody zvýšenia nákladov pre Britániu po jej odchode z EÚ: 1) vyššie colné bariéry pre spoločný obchod 2) vyššie netarifné prekážky obchodu vyplývajúce z určitých predpisov, hraničných kontrol atď. 3) nepodielanie sa Británie na ďalších krokoch integrácie vedúcich k zníženiu netarifných prekážok. Krajina by tak prišla o členstvo v organizácii, kde náklady na obchod klesajú v priebehu času približne 40% rýchlejšie než v ostatných krajinách OECD. Ak by Spojené kráľovstvo nevyjednálo dohodu o voľnom obchode, malo by to za následok, že približne 90% britského tovaru by podliehalo tarifám. Mnoho vývozcov by sa tak stalo menej konkurencieschopných a prinieslo by im to mnoho ťažkostí (CEP Policy Analysis, 2014).

Ďalším dôležitým faktorom vo vzťahu k prípadnému vystúpeniu Británie z EÚ, na ktorý upozorňuje široká pro-európsky naladená komunita vedeckých pracovníkov je ohrozenie veľkého množstva domácich pracovných miest. Uvádza sa, že až 3,5 milióna pracovných miest je závislých na vývoze tovarov a služieb do krajín EÚ. Euroskeptici však poukazujú na fakt, že rovnako je tiež v záujme EÚ udržať dobré obchodné vzťahy s Britániou, pretože ohrozenie trhu práce by sa priamo úmerne dotklo aj zvyšných členov EÚ. David Cameron dal preto jasne najavo, že i keď obdivuje vzťahy, ktoré majú Švajčiarsko a Nórsko s EÚ, Británia si zaslúži niečo viac. Preto je možné dedukovať, že v prípade vystúpenia sa bude britský premiér snažiť vyjednať zmluvné podmienky ošetrované osobitým spôsobom. Toto pranie špeciálneho zaobchádzania vyplýva tiež zo 40 ročného členstva krajiny v EÚ, ktoré naznačuje, že prakticky nie je možné, aby sa Británia vrátila do statusu quo, ktorý mala ešte pred samotným vstupom (Oliver, 2013).

Aj napriek faktu, že odchod Británie z EÚ by bezpochyby veľmi negatívne ovplyvnil Úniu ako celok po ekonomickej i politickej stránke, bolo by podľa nášho názoru chybou sa domnievať, že si bude môcť nová britská vláda diktovať podmienky prípadnej výstupnej dohody budúcich vzťahov. Británia by mala v tomto prípade slabšiu vyjednávaciu pozíciu ako EÚ, pretože schválenie takejto zmluvy bude podliehať podpisu všetkých členských krajín. Bolo by podľa nášho názoru pochopiteľné, keby ostávajúci členovia odmietli priateľsky kooperovať a súhlasiť s najlepšimi možnými podmienkami pre krajinu, ktorá sa pričínila svojím odchodom o ich vlastný neprospech a hospodársky úpadok. Sme toho názoru, že globalizácia znižuje úlohu jednotlivých

európskych štátov konať samostatne na európskych i svetových fórach, a preto aj napriek tomu, že má Británia v porovnaní s inými členskými štátmi EÚ značne väčšiu ekonomicko-politickú silu, tak mimo Únie by dosiahla menej výhodných dohôd ako v pozícii vedúceho člena EÚ.

ZÁVER

Vzhľadom na napäté euroskeptické nálady naprieč celou britskou spoločnosťou bude v prípade konzervatívneho úspechu v nadchádzajúcich májových voľbách celá európska verejnosť pozorne očakávať aké kroky podnikne David Cameron smerom k sľúbenému prerokovaniu podmienok britského členstva v EÚ. V súvislosti s vyjadreniami Angely Merkelovej, či François Hollande, ktorí sa jasne vyslovili za zotrvanie Británie v Únii sa dá predpokladať, že určité ústupky bude EÚ ako taká ochotná urobiť. Toto tvrdenie zakladáme tiež na skutočnosti, že i nový predseda Európskej komisie, Jean-Claude Juncker, ešte pred zvolením do funkcie avizoval, že vynaloží všetko úsilie k tomu, aby spoločne s britskou vládou dospeli k obojstranne výhodnej dohode. Avšak podľa slov nemeckej kancelárky, odmietla Nemecko podporu rozsiahlych reforiem požadovaných Cameronom a dá sa očakávať, že podobné stanovisko zaujme aj zvyšok Európy.

Vystúpenie z Únie je podľa nášho názoru veľkým rizikom aj pre tak ekonomicky silnú krajinu akou je Veľká Británia, ktorá je považovaná za najrýchlejšie rastúcu ekonomiku celej EÚ. Napriek tomu, že existuje veľké množstvo vedeckých štúdií analyzujúcich možné politicko-ekonomické podmienky v Británii po jej prípadnom vystúpení z EÚ, nemožno s určitosťou presne tvrdiť aké následky by malo samotné vystúpenie nielen pre občanov Veľkej Británie, ale aj pre celú Európsku úniu. Môžeme sa len domnievať, že britské vystúpenie by pre Spojené kráľovstvo mohlo znamenať sťažené vyjednávacíe pozície na medzinárodných fórach, a preto je pre nich podľa nášho názoru lepšou voľbou zotrvať v EÚ. Na druhej strane však vnímame danú európsku rétoriku premiéra Camerona najmä ako jeho predvolebnú taktiku a snahu konsolidovať Konzervatívnu stranu, nakoľko je z jeho dlhoročných vyhlásení očividné, že má prioritný cieľ zotrvať v EÚ. Je preto veľmi nepravdepodobné, že by Británia z EÚ vystúpila a to či už vyhrá Konzervatívna, alebo všeobecne pro-európska Labouristická strana Eda Milibanda.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- BOWEN, N. 2013. Trade. In *The UK & Europe: Costs, Benefits, Options*. London: Regent's University London. [online]. 2013. [cit. 2015. 18. 02.] ISSN 2040-6517. Dostupné na internete: http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Clement%20BREXIT%20entry_for%20web_0.pdf
- CAMERON, D. 2014. *David Cameron's EU speech: full text*. [online]. In *BBC UK Politics*.

- [online]. 2014. [cit.2015.10.02.] Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-30250299>
- CEP POLICY ANALYSIS. 2014. *The economic consequences of leaving the EU*. [online]. London: CENTRE for ECONOMIC PERFORMANCE. 2014. [cit.2015.11.02.] Dostupné na internete: <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/pa016.pdf>
- CLEMENTS, B. 2014. *Britain out side the European Union*. [online]. London: The Institute of Economic Affair. 2014. [cit.2015.18.02.] Dostupné na internete: http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Clement%20BREXIT%20entry_for%20web_0.pdf
- COOKE, J. – GIEVE, J. – GREEN, D. 2013. *Financial Services and the City*. In *The UK & Europe: Costs, Benefits, Options*. London: Regent's University London. [online]. 2013. [cit.2015.18.02.] ISSN 2040-6517. Dostupné na internete: http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Clement%20BREXIT%20entry_for%20web_0.pdf
- ELGOT, J. 2014. *Immigrant Romanian And Bulgarian Crime ,Falling Not Rising', New Police Figures Suggest*. In *The Huffington Post UK*. [online]. 2014. [cit.2015.12.02.] Dostupné na internete: http://www.huffingtonpost.co.uk/2014/04/09/immigration-crime-figures_n_5117041.html
- FITZGIBBON, J., 2013. *Citizens against Europe? Civil Society and Eurosceptic Protest in Ireland, the United Kingdom and Denmark*. [online]. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2013. Blackwell Publishing Ltd. Volume 51. Number 1. s. 105–121. [cit.2015.16.02.] Dostupné na internete: http://www.academia.edu/4108992/Citizens_against_Europe_Civil_Society_and_Eurosceptic_Protest_in_Ireland_the_United_Kingdom_and_Denmark_jcms_2302_105..121
- GLENNIE, A. – PENNINGTON, J. 2013. *Transition, Romanian and Bulgarian Migration to the UK*. [online]. London: Institute for Public Policy Research. 2013. [cit.2015.12.02.] Dostupné na internete: http://www.ippr.org/assets/media/images/media/files/publication/2013/12/in-transition_RomBulg_Dec2013_11688.pdf
- HAWKINS. O. 2014. *Migration Statistics*. London: House of Commons Library, Social and General Statistics 2014
- CHARTER, D .2012. *Au' revoir Europe: What if Britain left the EU?* .London: Biteback Publishing, 2012.334s. ISBN978-1-84954-121-3.
- KELLNER, P., 2012. *Worried Nationalists, Pragmatic Nationalists and Progressive Internationalists – Who might win a British referendum on Europe?*. [online]. European Council on Foreign Relations. 2012. [cit.2015.16.02.] Dostupné na internete: http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_UK_paper.pdf
- KENDALL, P. 2013. *The Case for British Agriculture*. In *The UK & Europe: Costs, Benefits, Options*. London: Regent's University London. [online].2013. [cit.2015.19.02.] ISSN 2040-6517. Dostupné na internete: http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Clement%20BREXIT%20entry_for%20web_0.pdf
- LEA, R. – BINLEY, B. 2012. *Britain and Europe: a new relationship*. [online]. London: Global Vision. 2012. [cit.2015.15.02.] Dostupné na internete: <http://www.europarl.org.uk/resource/static/files/global-vision-paper-lr.pdf>
- LLOYD, M. 2013. *Structural Funds and Regional Policy*. In *The UK & Europe: Costs, Benefits, Options*. London: Regent's University London. [online].2013. [cit.2015.20.02.] ISSN 2040-6517. Dostupné na internete: <http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/>

- Clement%20BREXIT%20entry_for%20web_0.pdf
- MATTHEWS, A. 2013. 'CAP Reform 2014-20: EU Agreement and Implementation in the UK and in Ireland'. London: House of Commons Library. 2013. ISSN 1368-8456
- OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. 2014. *Bulgarian and Romanian migration to the UK*. In *Office for National Statistics*. [online]. 2014. [cit.2015.12.02.] Dostupné na internete: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/migration1/migration-statistics-quarterly-report/november-2014/sty-bulgarian-and-romanian-migration-to-the-uk.html>
- OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS. 2014. *Net migration to the UK*. In *Office for National Statistics*. [online]. 2014. [cit.2015.12.02.] Dostupné na internete: <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/migration1/migration-statistics-quarterly-report/november-2014/sty-net-migration.html>
- OLIVER, T. 2013. *Europe without Britain*. [online]. Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik German Institute for International and Security Affairs. 2013. [cit.2015.17.02.] ISSN 1863-1053. Dostupné na internete:
- REACTION TO DAVID CAMERON'S IMMIGRATION SPEECH. 2014. [online]. In *BBC UK* [online]. 2014. [cit.2015.10.02.] Dostupné na internete: <http://www.bbc.com/news/uk-30243908>
- SPRINGFORD, J. 2013. *Transition Is immigration a reason for Britain to leave the EU?*. [online]. London: Centre For European Reform. 2013. [cit.2015.12.02.] Dostupné na internete: http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2013/pb_imm_uk_27sept13-7892.pdf
- SPRINGFORD, J. – TILFORD, S. – WHYTE, P. 2014. *The economic consequences of leaving the EU*. [online]. London: Centre For European Reform. 2014. [cit.2015.17.02.] Dostupné na internete: http://www.cer.org.uk/sites/default/files/smc_final_report_june2014.pdf
- SUTHERLAND, P. 2013. Conclusion. In *The UK & Europe: Costs, Benefits, Options*. London: Regent's University London. [online]. 2013. [cit.2015.18.02.] ISSN 2040-6517. Dostupné na internete: http://www.iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Clement%20BREXIT%20entry_for%20web_0.pdf